

Sygn. akt II UK 431/19

POSTANOWIENIE

Dnia 25 listopada 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jolanta Frańczak

w sprawie z wniosku T. P. i Kancelarii Radców Prawnych M. R., M. S., R. K. Sp. p.
w G.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w G.

o ubezpieczenie społeczne,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń

Społecznych w dniu 25 listopada 2020 r.,

skargi kasacyjnej wnioskodawcy Kancelarii Radców Prawnych M. R., M. S., R. K.

spółka partnerska w G. od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)

z dnia 2 lipca 2019 r., sygn. akt III AUa (...),

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w (...) wyrokiem z dnia 2 lipca 2019 r., na skutek apelacji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w G. , zmienił zaskarżony wyrok Sądu Okręgowego w G. z dnia 30 października 2018 r., w ten sposób, że oddalił odwołanie Kancelarii Radców Prawnych „M.” Spółka partnerska w G. (dalej jako płatnik składek) od decyzji organu rentowego z dnia 13 grudnia 2017 r., stwierdzającej, że ubezpieczony T. P. jako zleceniobiorca u płatnika składek podlegał obowiązkowo ubezpieczeniom społecznym we wskazanych okresach i podającej podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie emerytalne, rentowe, wypadkowe i zdrowotne.

Sąd Apelacyjny przyjął za swoje ustalenia faktyczne poczynione przez Sąd Okręgowy co do okoliczności istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy, ale nie podzielił ich oceny prawnej. Z okoliczności faktycznych sprawy wynika, że T. P. - aplikant radcowski zawarł z płatnikiem składek szereg umów zatytułowanych „umowa o dzieło”, których przedmiotem było m.in. przygotowanie projektów pozwów i pism czy przygotowanie materiałów procesowych w sprawach prowadzonych przez kancelarię. Przed zawarciem każdej umowy strony ustnie określały co będzie jej przedmiotem. Zatem co do zasady, na podstawie spornych umów ubezpieczony wykonywał prace polegające na sporządzaniu pism procesowych, które były elementem pewnego procesu i nie stanowiły samoistnego dzieła. Tymczasem elementarną cechą umowy o dzieło jest samoistość dzieła, polegająca na jego niezależności od twórcy oraz jego dalszym istnieniu i oddziaływaniu, która pozwala na zastosowanie przepisów o rękojmi za wady. W sprawie trudno ocenić na ile przygotowane przez ubezpieczonego pisma były przydatne. Ich odbiór podlegał weryfikacji i poprawkom, co było w interesie obu stron, bo ubezpieczony się uczył. Ponadto był wynagradzany nie tyle za efekt swojej pracy, ile za samą pracę włożoną w przygotowanie określonego pisma, czyli za staranne działanie charakterystyczne dla umów zlecenia oraz umów o świadczenie usług. Staranne działanie jest elementem wyróżniającym umowę zlecenia, w której to nie wynik ma kluczowe znaczenie, lecz starania poczynione w celu jego osiągnięcia. Do obowiązków przyjmującego zlecenie należy wykonanie usługi, tj. określonej w umowie czynności, a sposób jej wykonania pozostawiony jest w zasadzie uznaniu zleceniobiorcy z uwzględnieniem udzielonych wskazań zleceniodawcy. Zobowiązuje się on tylko do dołożenia należytej staranności i nie odpowiada za brak rezultatu oczekiwanego przez zleceniodawcę. W świetle obowiązujących przepisów osoby wykonujące pracę na podstawie umowy agencyjnej lub umowy zlecenia albo innej umowy o świadczenie usług, do której zgodnie z Kodeksem cywilnym stosuje się przepisy dotyczące zlecenia (tzw. „zleceniobiorców”), jak również osoby z nimi współpracujące, obejmuje obowiązek opłacania składek na ubezpieczenie społeczne (art. 6 ust. 1 pkt 4, art. 12 ust. 1, art. 13 pkt 2 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych, obecnie jednolity tekst: Dz.U. z 2020 r., poz. 266, dalej ustawa systemowa). Wobec tego

płatnik składek był w spornych okresach zobowiązany do zgłoszenia T. P. do ubezpieczeń społecznych i odprowadzania należnych składek od jego wynagrodzenia.

Płatnik składek zaskarżył w całości wyrok Sądu Apelacyjnego skargą kasacyjną, wnosząc o uchylenie zaskarżonego orzeczenia w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozstrzygnięcia Sądowi Apelacyjnemu oraz o zasądzenie na jego rzecz od organu rentowego kosztów postępowania kasacyjnego.

W skardze kasacyjnej zarzucono naruszenie przepisów postępowania - art. 328 § 2 k.p.c. w związku z art. 324 § 1 k.p.c. w związku z art. 391 k.p.c., przez niewyjaśnienie na czym polegała błędna ocena materiału dowodowego oraz wynikająca z tego wadliwość wniosków Sądu pierwszej instancji, niewyjaśnienie podstawy faktycznej rozstrzygnięcia przez brak przedstawienia oceny dowodów, która doprowadziła do zmiany ustaleń faktycznych mimo twierdzenia, że Sąd Apelacyjny przyjął za własne ustalenia faktyczne Sądu pierwszej instancji oraz niewyjaśnienie podstawy prawnej rozstrzygnięcia polegające na nieprzedstawieniu analizy prawnej odnoszącej się do wynikającego z materiału dowodowego stanu faktycznego, tj. niewyjaśnieniu z jakiego powodu umowy zawarte między stronami zostały uznane przez Sąd Apelacyjny za umowy o świadczenie usług, wbrew ich literalnej treści i woli stron oraz odmiennie od ustalenia dokonanego przez Sąd pierwszej instancji, co w konsekwencji powoduje, że wydane orzeczenie nie poddaje się kontroli kasacyjnej.

We wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania wskazano, że skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona, ponieważ „wobec wskazanych w ramach uzasadnienia podstaw kasacyjnych, wewnętrznych sprzeczności uzasadnienia orzeczenia (z jednej strony przyjęcia ustaleń faktycznych Sądu pierwszej instancji za własne, jednoczesnego zakwestionowania oceny materiału dowodowego dokonanej przez Sąd pierwszej instancji oraz zmiany ustaleń faktycznych w zakresie warunków wypłaty wynagrodzenia) oraz braku należytego wyjaśnienia podstawy faktycznej i prawnej nie jest możliwa kontrola kasacyjna orzeczenia”. Zdaniem skarżącego „wadliwość uzasadnienia we wskazanym zakresie uniemożliwia poznanie toku rozumowania Sądu drugiej instancji i oceny z jakich przyczyn w ustalonym w sprawie stanie faktycznym uznał, że zawarte przez

płatnika i ubezpieczonego umowy o dzieło stanowią umowy o świadczenie usług, do których zastosowanie mają przepisy o zleceniu a w konsekwencji, iż ubezpieczony z tytułu zawartych z płatnikiem umów podlegał obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym, a płatnik miał obowiązek zgłosić ubezpieczonego do ubezpieczeń społecznych”.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne (pkt 1), istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (pkt 2), zachodzi nieważność postępowania (pkt 3) lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona (pkt 4).

W orzecznictwie utrwalony jest pogląd, że Sąd Najwyższy, jako sąd kasacyjny, nie jest sądem zwykłej trzeciej instancji, zaś skarga kasacyjna nie jest środkiem zaskarżenia przysługującym od każdego rozstrzygnięcia sądu drugiej instancji kończącego postępowanie w sprawie. Rozpoznanie skargi kasacyjnej następuje wyłącznie z przyczyn kwalifikowanych, wymienionych w art. 398⁹ § 1 pkt 1-4 k.p.c. Dlatego w art. 398⁴ § 2 k.p.c. wśród istotnych wymagań skargi kasacyjnej ustawodawca wymienił obowiązek złożenia wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania i jego uzasadnienie. Spełnienie tego wymogu polega na przedstawieniu odpowiedniego, wyodrębnionego wyводу prawnego, w którym skarżący wykaże, jakie występujące w sprawie okoliczności pozwalają na uwzględnienie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania i jednocześnie uzasadni, dlaczego odpowiadają one ustawowemu katalogowi przesłanek. Należy przy tym zauważyć, że ustawodawca celowo wyodrębnił w oddzielnych przepisach art. 398⁴ k.p.c. obowiązek przytoczenia podstaw kasacyjnych i ich uzasadnienia (§ 1) i obowiązek przedstawienia wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania wraz z uzasadnieniem (§ 2). Są to dwa odrębne, kreatywne elementy skargi kasacyjnej, które spełniają określone cele i podlegają ocenie Sądu Najwyższego, na różnych etapach postępowania kasacyjnego. Wniosek o przyjęcie skargi do rozpoznania i jego uzasadnienie podlegają analizie na etapie przedsądu, natomiast przytoczone

podstawy kasacyjne i ich uzasadnienie oceniane są dopiero po przyjęciu skargi do rozpoznania, w trakcie jej merytorycznego rozpoznawania. Oba te elementy muszą być więc przez skarżącego wyodrębnione, oddzielnie przedstawione i uzasadnione, a dla spełnienia wymogu z art. 398⁴ § 2 k.p.c. nie wystarczy odesłanie do podstaw kasacyjnych i ich uzasadnienia. Skarga kasacyjna powinna być tak zredagowana i skonstruowana, aby Sąd Najwyższy nie musiał poszukiwać w uzasadnieniu jej podstaw pozostałych elementów konstrukcyjnych skargi, ani tym bardziej się ich domyślać. Skarga kasacyjna jest wszak szczególnym środkiem zaskarżenia, realizującym przede wszystkim interes publiczny, polegający na usuwaniu rozbieżności w orzecznictwie sądów powszechnych oraz na wspomaganiu rozwoju prawa, zatem uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania powinno koncentrować się na wykazaniu, iż takie okoliczności w sprawie zachodzą (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 31 stycznia 2008 r., II UK 246/07, LEX nr 449007; z dnia 10 marca 2008 r., III UK 4/8, LEX Nr 459291; z dnia 9 czerwca 2008 r., II UK 38/08, LEX Nr 404134; z dnia 19 czerwca 2008 r., II UZ 18/08, LEX nr 406392). Dla spełnienia wymogu z art. 398⁴ § 2 k.p.c. konieczne jest, zatem zawarcie w skardze kasacyjnej odrębnego wniosku o jej przyjęcie do rozpoznania, zawierającego profesjonalny wywód prawny nawiązujący do wskazanych w art. 398⁹ § 1 k.p.c. przesłanek „przedsądu” ze wskazaniem, które z nich występują w sprawie i z uzasadnieniem stanowiska skarżącego w tym przedmiocie.

Sąd Najwyższy jednolicie przyjmuje, że odwołanie się do przesłanki z art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. wymaga nie tylko powołania się na okoliczność, że skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona, ale również wykazania, iż przesłanka ta rzeczywiście zachodzi. Oznacza to, że skarżący musi wskazać, w czym - w jego ocenie - wyraża się „oczywistość” zasadności skargi oraz podać argumenty wykazujące, że rzeczywiście skarga jest uzasadniona w sposób oczywisty. Sam zarzut naruszenia (nawet oczywistego) określonego przepisu (przepisów) nie prowadzi bowiem wprost do oceny, że skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Skarżący powinien więc w wywodzie prawnym wykazać kwalifikowaną postać naruszenia przepisów prawa materialnego lub procesowego polegającą na jego oczywistości, widocznej *prima facie*, przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 14

lipca 2005 r., III CZ 61/05, OSNC 2006 nr 4 poz. 75; z dnia 26 kwietnia 2006 r., II CZ 28/06, LEX nr 198531; z dnia 9 marca 2012 r., I UK 370/11, LEX nr 1215126; z dnia 1 stycznia 2012 r., I PK 104/11, LEX nr 1215774). Ponadto przez oczywistą zasadność skargi kasacyjnej rozumie się sytuację, w której zaskarżone orzeczenie sądu drugiej instancji w sposób ewidentny narusza konkretne przepisy prawa. Zatem we wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, jak i w jego uzasadnieniu, niezbędne jest powołanie konkretnych przepisów prawa, z którymi wyrok sądu drugiej instancji jest w oczywisty sposób sprzeczny (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 30 listopada 2012 r., I UK 414/12, LEX nr 1675171). Jednak o tym, że skarga jest oczywiście uzasadniona nie może decydować argumentacja zawarta w uzasadnieniu jej podstaw (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 2 kwietnia 2008 r. II PK 347/07, LEX nr 465860). Z tego względu przyjmuje się, że nie spełnia tych wymagań odwołanie się do podstaw kasacyjnych i opatrzenie zawartego tam zarzutu dodatkowo określeniem rażącego, ewidentnego, kwalifikowanego lub oczywistego, jeżeli nie zostanie wykazane, w czym przejawia się oczywistość wydania wadliwego orzeczenia (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 5 lutego 2014 r., III PK 86/13, LEX nr 1644571 i orzeczenia tam powołane oraz postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 20 sierpnia 2014 r., II CSK 77/14, LEX nr 1511117).

Wniosek o przyjęcie skargi do rozpoznania nie spełnia warunków właściwych dla przesłanki przedsądu z art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c., z uwagi na brak wskazania jakiegokolwiek przepisu, którego naruszenie miałyby postać naruszenia kwalifikowanego, widocznego na pierwszy rzut oka. Nie jest też wystraszające, co zaznaczone zostało w rozważaniach dokonanych wyżej, zastąpienie wyводу prawnego w uzasadnieniu wniosku samym tylko stwierdzeniem, że doszło do „oczywistego” naruszenia przepisów wymienionych w podstawach skargi kasacyjnej, skutkującego wewnętrzną sprzecznością uzasadnienia zaskarżonego orzeczenia. Skarga nie zawiera żadnego wyvodu prawnego, który stanowiłby poparcie twierdzenia, że jest ona oczywiście uzasadniona zwłaszcza, że rozpoznanie skargi kasacyjnej następuje tylko z przyczyn kwalifikowanych, gdyż tylko one decydują o wyniku „przedsądu”. Skarga kasacyjna powinna być tak zredagowana i skonstruowana, by Sąd Najwyższy nie musiał poszukiwać w jej

podstawach lub ich uzasadnieniu pozostałych elementów kreatywnych skargi ani tym bardziej się ich domyślać (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 9 czerwca 2008 r., II UK 38/08, LEX nr 494134). Ponadto powołanie się w skardze kasacyjnej na naruszenie art. 328 § 2 k.p.c. (przepis ten w brzmieniu wskazanym w skardze obowiązywał do dnia 7 listopada 2019 r.) jest usprawiedliwione tylko w tych wyjątkowych wypadkach, gdy uzasadnienie wyroku sądu drugiej instancji nie zawiera wszystkich wymaganych elementów lub zawiera tak kardynalne braki, że niemożliwe jest dokonanie oceny toku wyводу, który doprowadził do wydania orzeczenia, co uniemożliwia przeprowadzenie kontroli kasacyjnej. Tylko bowiem wówczas stwierdzone wady mogą mieć wpływ na wynik sprawy (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 21 marca 2018 r., II PK 10/17, LEX nr 2509612; z dnia 8 marca 2018 r., II UK 80/17, LEX nr 2490636; z dnia 28 lutego 2018 r., II CSK 246/17, LEX nr 2508548). W konsekwencji zarzut naruszenia art. 328 § 2 k.p.c. może usprawiedliwiać podstawę kasacyjną naruszenia przepisów postępowania wyjątkowo wtedy, gdy uzasadnienie zaskarżonego orzeczenia nie posiada wszystkich koniecznych elementów lub zawiera braki uniemożliwiające przeprowadzenie jego kontroli kasacyjnej (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16 marca 2018 r., IV CSK 106/17, LEX nr 2497612). Zauważyć również należy, że odpowiednie stosowanie przez sąd drugiej instancji art. 328 § 2 k.p.c. oznacza, iż uzasadnienie orzeczenia tego sądu nie musi zawierać wszystkich elementów przewidzianych dla uzasadnienia sądu pierwszej instancji, ale powinno mieć ustaloną podstawę faktyczną i prawną rozstrzygnięcia. Sąd drugiej instancji obowiązany jest zamieścić w uzasadnieniu takie elementy, które ze względu na treść apelacji i zakres rozpoznania, są potrzebne do rozstrzygnięcia sprawy (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 lutego 2018 r., V CSK 352/17, LEX nr 2511530). W orzecznictwie Sądu Najwyższego wielokrotnie wskazywano, że uzasadnienie wyroku sądu drugiej instancji różni się od uzasadnienia wyroku sądu pierwszej instancji, między innymi tym, że nie musi powtarzać dowodów i ustalonych faktów, jeżeli sąd drugiej instancji uzna za prawidłowe postępowanie dowodowe i ustalenia stanu faktycznego sądu pierwszej instancji. W takiej sytuacji wystarcza bowiem stwierdzenie, że sąd drugiej instancji podziela ustalenia faktyczne sądu pierwszej instancji oraz dokonaną przez ten sąd ocenę dowodów

(por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 13 marca 2018 r., I PK 360/16, LEX nr 2508180 czy z dnia 19 października 2017 r., II PK 292/16, LEX nr 2426549 oraz postanowienie z dnia 6 grudnia 2017 r., I CSK 136/17, LEX nr 2435665). Dopiero w sytuacji, gdy sąd drugiej instancji wydaje odmienne rozstrzygnięcie niż sąd pierwszej instancji, oparte na innej podstawie faktycznej, powinien dokonać własnych stanowczych ustaleń faktycznych, jasnych i kategorycznych, które pozwalałyby na ocenę czy zmiana ta była usprawiedliwiona (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22 listopada 2017 r., II UK 556/16, LEX nr 2434452; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12 lipca 2017 r., II UK 426/16, LEX nr 2336007). Wówczas uzasadnienie sądu drugiej instancji musi wyjaśnić podstawy, które legły u podstaw zmiany dokonanej przez sąd pierwszej instancji oceny sprawy z korzyścią dla strony przeciwnej, składającej apelację. W szczególności nie powinno budzić żadnych wątpliwości, czy o reformatoryjnym rozstrzygnięciu zadecydowały okoliczności faktyczne, a jeżeli tak to jakie; czy też spór sprowadzał się wyłącznie do wykładni prawa materialnego. Wbrew odmiennemu twierdzeniu skarżącego w niniejszej sprawie uzasadnienie zaskarżonego wyroku zawiera wszystkie niezbędne elementy, w tym przytoczenie stanu faktycznego oraz jego ocenę prawną, pozwalając na prześledzenie argumentacji oraz motywów jakie stały za wydanym przez Sąd Apelacyjny rozstrzygnięciem.

Z tych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.